

Oeverzwaluwen in 2009 opnieuw in een dal

In het verslag over 2008 is al aangegeven dat de stand van de Oeverzwaluw onderhevig kan zijn aan sterke schommelingen. Dit jaar was daar weer een voorbeeld van. Terwijl elders in het land lokale of regionale populaties soms bijna verdubbelden, moest ons onderzoeksgebied genoegen nemen met een sterke daling.

Dick A. Jonkers

Kolonies met broedparen

Er zijn in 2009 op tien plaatsen bezette kolonies van Oeverzwaluwen gevonden en dat zijn er drie meer dan in het jaar ervoor.

Wanneer dit een uitbreiding zou zijn geweest t.o.v. van de jaarlijks bezette kolonies zou het aantal broedparen aanmerkelijk groter zijn geweest. In 2009 zagen 405 paren kans nesten te bouwen in het gebied tussen de Vecht en de Eem. Met 407 nesten in 2009 is dat een achteruitgang van 35% (Figuur 1). De meest westelijke kolonie bevond zich deze keer aan de Middenweg in Nederhorst den Berg. De Oeverzwaluwen hadden daar een grondstort ontdekt bij een grondverzetbedrijf. Na goed overleg met de eigenaar kon deze hoop grond onaangetast blijven gedurende het broedseizoen. Op 13 juni waren daar 31 nesten aanwezig. Naarden was dit jaar koploper met drie kolonies. Tijdens de aanleg van het natuurontwikkelingsgebied bij de voormalige boerderij Stadzigt waren enkele grondhopen ontstaan. In een daarvan kwamen vijf paren tot broeden. Door tijdig overleg met de aannemer zijn de werkzaamheden dichtbij de kolonie tot na het broedseizoen opgeschort. Een tweede kolonie was ontstaan bij een grondstort van een agrariër aan de Kieftkampen boven het Naardermeer. Hier nestelden 39 paren. Door toeval is tegen de A1 t.h.v. het kleine industrieterrein bij de de 'Pactolantoren' een kolonie van 24 paren in een grondstort gevonden.

In 's-Graveland ontdekte een paartje aan de Emmaweg dat een zandwandje bij een poel mogelijkheden voor een nest bood. Op het bedrijventerrein aan de Loodijk in dezelfde plaats groeven in juni zeven paren hun nestgangen. Helaas zijn de broedsels door een misverstand alsnog verloren gegaan. De al weer jaren bestaande kolonie in het zandwandje van de zanderij Crailo, dicht bij de

Natuurbrug Crailo, was in mei bezet door 21 paren. Een maand later bleek dat door het instorten van een gedeelte van de wand daar nog maar 15 broedsels van over waren. Het leek er aanvankelijk op dat wand van de Groeve Oostermeent een minimale bezetting zou krijgen. Eind mei waren nog slechts vier paren aanwezig, maar in de loop van juni nam het aantal toe. Uiteindelijk kwamen 38 paren tot broeden. De meest succesvolle kolonie was die van het Raboes in de Eempolders bij Eemnes. Hier zijn 236 bewoonde nestgangen gevonden.

Onbezette en verdwenen kolonies

Na het voltooiën van de werkzaamheden in het Eemmeer voor het baggerdepot is de ringdijk verdwenen waarin vorig jaar enkel honderden broedparen nestelden. Ook het gronddepot in Kortenhoef was niet meer geschikt. Dit type nestgelegenheid is altijd maar een kort leven beschoren. Voor het voortbestaan van regionale populaties van enige omvang is de permanente aanwezigheid van nestelmogelijkheid in steilwanden van groot belang. De wand op de golfbaan bij Naarden was keihard geworden door de droogte. Het is voor het eerst sinds de aanleg dat er niet op deze plaats is gebroed. Nog steeds is niet bekend of er wat gaat gebeuren aan de wand bij de A1/A6. Over de kunstwand bij de Oostdijk bestaat ambtelijke onduidelijkheid wie deze gaat beheren, nu Rijkswaterstaat dit niet meer doet. Er wordt zowel over het Goois Natuurreservaat als over de gemeente Naarden gesproken, maar is geen beslissing genomen wie van de twee daarvoor nu verantwoordelijk zal zijn. De wand op de Naardermeent, tot voor enkele jaren altijd goed voor een groot aantal broedparen, bleef onbezet. De oorzaak daarvan was de begroeiing die vrijwel overal de wand bedekte.

Locatie	Gemeente	Aantal nesten		Vestigingsplaats
		2009	2008	
Middenweg	Nederhorst den Berg	31	0	grondstort
Kieftkampen	Naarden	39	0	grondstort
Stadzicht	Naarden	5	0	grondstort
Pactolan	Naarden	24	0	grondstort
Loodijk	's-Graveland	7	0	zandwand
Emmaweg	's-Graveland	1	0	grondstort
Zanderij Crailo	Hilversum	21	43	zandwand
Groeve Ooster-meent	Blaricum	38	66	zandwand
Raboes Eemnes		<u>236</u>	<u>47</u>	kleiwand
Totaal		407	620*	

Figuur 1. Oeverzwaluwenkolonies tussen Vecht en Eem in 2009.

* Totaal aantal broedparen van alle kolonies tussen Vecht en Eem in 2008.

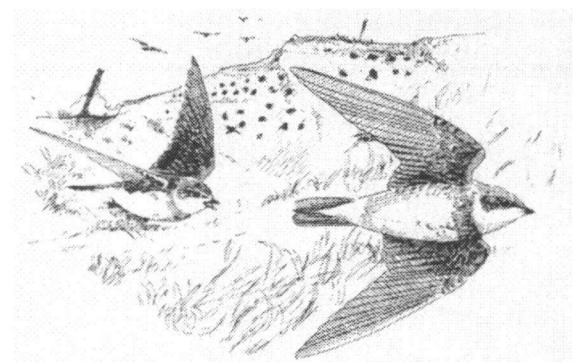
Bezetting van kolonies buiten het onderzoeksgebied

In de kunstwand van het Twiske in de Zaanstreek steeg het aantal t.o.v. 2008 met 44% (Staats 2009). In de kolonie van de in 2004 gebouwde kunstwand bij De Groene Mal in Hellendoorn huisden in 2009 70 broedparen; in 2008 waren dat er 85 (Oude Veldhuis 2009). De twee wanden van Rijkswaterstaat aan het Amsterdam-Rijnkanaal bij Rijswijk (Gld.) bleven allebei onbezet (eigen waarneming). Bij de Ooievaarsplassen, langs de A6 in de omgeving van de Knardijk (Oost-Flevoland) bevonden zich begin juni circa vijftig nesten in de kunstwand. Half juli waren daar 82 bewoonde nesten aanwezig en dat waren er 40 minder dan in 2008. De bezetting van de kunstwand aan de oostzijde van het industrieterrein De Haar in Bunschoten was minimaal. Slechts 15 paren zagen kans zich te vestigen. De oorzaak was het te laat weghalen van schotten die ieder jaar na het broedseizoen voor de wand worden gezet. Het zand was bij aankomst van de Oeverzwaluwen nog drijfmat, waardoor grote delen instortten en nestbouw onmogelijk was. Na verloop van tijd werd de situatie wat gunstiger en zag een klein aantal paren alsnog kans zich te vestigen (mededeling Wim Smeets).

Onderhoud

Door het schonen van de wand op de golfbaan in Naarden was deze wel geschikt voor bewoning, maar de droogte gooide roet in het eten. Bij de Oostdijk in Naarden is geen onderhoud uitgevoerd, waardoor hij ongeschikt was voor bewoning. De kolonie van de Naardermeent lag er weer spic en span bij na

het afschrapen van de wand met een graafmachine en het verwijderen van wilgen- en rietopslag. Al dit werk mocht niet baten, want de natuur hernam haar rechten door het opnieuw oprukken van de vegetatie. Van begroeiing hebben de lage steilwandjes in de Groeve Oostermeent geen last. Wel storten er af en toe stukjes in. Ieder jaar voeren vrijwilligers van het Goois Natuurreservaat ruim voor het seizoen herstelwerkzaamheden uit.

Aan het wandje van de golfbaan in Eemnes hoefde niets te worden gedaan. Het ziet er geschikt uit, maar er is nog nooit genesteld. Van de wand in het Raboes is net als in voorgaande jaren met een kleine kraan de wand voorzichtig afgeschraapt.

Ringonderzoek

Het ringonderzoek is voortgezet. Helaas kon door het geringe aantal kolonies dat daarvoor geschikt was slechts worden gevangen op twee locaties. Bij beide kolonies ging het om twee vangpogingen. De kolonie van het Raboes leverde 239 Oeverzwaluwen op die konden worden geringd; de veel kleinere kolonie in de

Horstermeer aan de Middenweg Nederhorst den Berg 59 Oeverzwaluwen. Op Oud-Naarden waar zich geen kolonie bevindt zijn op de rand van de rietzone vijf exemplaren gevangen. Er zijn terugvangsten van 64 Oeverzwaluwen, die al voor 2009 van een ring waren voorzien. Het betrof vooral eigen terugvangsten. Drie Oeverzwaluwen waren in 2008 geringd in de nu verdwenen kolonie bij de zandstorten voor de nieuwe rijstroken van de A2 bij Vinkeveen. Drie exemplaren bleken eveneens gevangen te zijn in de kolonie van de golfbaan Naarden. Een exemplaar van de Groeve Oostermeent, geringd in 2008, hield zich nu in de kolonie van het Raboes op. In laatstgenoemde kolonie was ook een Oeverzwaluw aanwezig die door het Vogelringstation Het Gooi daar was geringd in 2007. Tussen de vangsten bevonden zich twee tijdens de trek geringde exemplaren. Een ervan kreeg zijn ring bij Valencia; de andere droeg een Franse ring. Van dit exemplaar zijn de gegevens nog niet ontvangen.

Geraadpleegde literatuur

- Jonkers, D.A. 2008. Ontwikkelingen bij de Oeverzwaluwen in 2008. De Korhaan 42 (5): 142-144.
Oude Veldhuis, M. 2009. Oeverzwaluwwal in de gemeente Hellendoorn "De Groene Mal" een groot succes. Ficedula 38(3): 11-12.
Staats, E. 2009. Goed jaar voor de Oeverzwaluwen in de Zaanstreek. De Kieft 3 (3): 29-32.

Mogelijke oorzaken van de afname

Jaarlijkse schommelingen zijn een normaal verschijnsel. Landelijke gegevens zijn nog niet bekend en het is daardoor niet mogelijk een beeld te geven of de populatie toenam, constant is gebleven of is afgenomen. De tot nu toe gepubliceerde resultaten zijn wisselend. De afname van de Oeverzwaluw in 2009 in ons onderzoeksgebied is in ieder geval voor een deel te wijten aan de problemen die zich bij de permanente wanden voordeden.

Dankwoord

Evenals in voorgaande jaren is weer door diverse personen of organisaties op een of andere wijze hulp verleend. Dank zij hen is het mogelijk dit verslag te maken. Hierbij hartelijk dank voor bewezen diensten aan Anco Driessen, Jelle Harder, Harry de Klein, Rob Leurs, Engbert van Oort, Gerard Rigter, Adrie Vermeule, Wim Smeets, de vrijwilligers van het Goois Natuurreservaat (werkploeg Groeve Oostermeent) en het Goois Natuurreservaat.